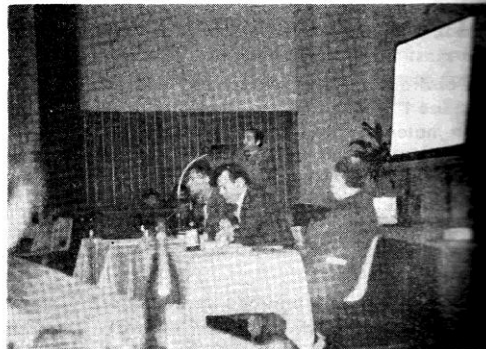

Stanje i problemi pastrmske proizvodnje u Jugoslaviji

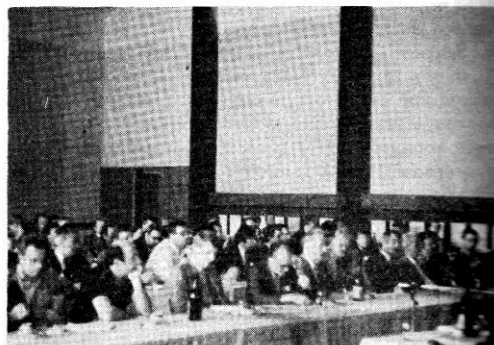
U poslednje vreme akvakultura dobija sve veći značaj u proizvodnji ljudske hrane. Proizvodnja ribe u tome predstavlja najvažnije mesto kako po svom obimu tako i po značaju i efektima koji se ovim postižu. Jer, za ovaj vid ljudske hrane nisu potrebna, skupa ulaganja, nisu neophodne velike površine, a ostvaruje se relativno visoka proizvodnja. U svemu ovome slatkovodno ribarstvo postaje sve značajnije kako po ukupnom obimu proizvodnje tako i po svom rentabilitetu. Naročito je prisutan razvoj slatkovodnog ribarstva u visinskim vodama koje je do pre izvesnog vremena bilo tako reći zanemarujuće. Izučavanjem uslova i mogućnosti razvoja salmonidnog ribarstva utvrđeno je, da naša zemlja raspolaže sa veoma bogatim potencijalima za dalje razvijanje i unapređenje ove proizvodnje. To su u prvom redu izdašni prirodni izvori u planinskom području, razni preradni kapaciteti u industriji ribe, marketing i najzad ovladavanje tehnologijom proizvodnje hrane za salmonidne ribe u našim fabrikama stočne hrane. Naravno, sve ovo podrazumeva poznavanje celokupne problematike savremene tehnologije proizvodnje, bez čega se ne može zamisliti intenzifikacija proizvodnje salmonidnih riba. Ovo je naročito važno za uzgoj kalifornijske pastrmke pri čemu je poznavanje tehnologije proizvodnje mlađa i konzumne ribe osnov da ova vrsta visokokvalitetne ribe dobije svoje mesto u našem slatkovodnom ribarstvu, koje sticajem raznih okolnosti još uvek nema. Jer, proizvodnja od oko 5000 tona kalifornijske pastrmke, koliko se sada proizvodi u našoj zemlji, ne odražava mogućnosti kojima raspolažemo.

Pozitivna činjenica da riba kao hrana sve više zauzima mesto pri ishrani čoveka i da u poslednje vreme u našoj zemlji politika koja se vodi, naročito u SR Srbiji, daje više mogućnosti da se i mi korišćenjem izuzetno povoljnih prirodnih uslova i politike investiranja u ribarske objekte na ovim područjima nađemo sa većom proizvodnjom ribe i kao potrošači zauzmemo veće mesto u toj lestvici. Ovo, tim pre što je opredeljenje našeg društva kroz ekonomsku politiku usmereno na proizvodnju jeftine hrane i aktiviranje svih prirodnih potencijala. Obzirom da su ti potencijali, kada se o salmonidnoj proizvodnji radi, u brdsko-planinskim područjima koja se preko Fonda za razvoj nedovoljno razvijenih područja u poslednje vreme kreditiraju velikim i dosta jeftinim sredstvima, može se očekivati da će pastrmska proizvodnja imati sve većeg značaja u našem ukupnom slatkovodnom ribarstvu i to kako po količini proizvedene ribe tako i po kvalitetu proizvoda. Da bi sve to dalo odgovarajuće efekte, neophodno je stalno unapređivati znanje iz ove oblasti kako bismo većom i jeftinijom proizvodnjom i sami stvorili materijalna sredstva za proširenu reprodukciju. Utvrđivanje mogućeg obima proizvodnje, kako mlađa tako i konzumne ribe, i utvrđiva-

Pastrmska sekcija Jugoslavije, održana dana 3. oktobra 1985. godine u Novom Pazaru.

Radno predsedništvo sastanka Pastrmske sekcije u Novom Pazaru

Gosti i ribarski stručnjaci učesnici sastanka Stručne sekcije pastrmskog ribogojstva

nje rentabiliteta proizvodnje predstavlja osnov koje uvažavaju i na prvo mesto izučavanja stavljaju svi naši ribarski stručnjaci. No i pored toga može se konstatovati, a na ovom skupu naročito istaći, da često imamo disproporciju u tom planiranju pa jedne godine imamo višak mlađa, a druge godine konzumne ribe. U ovoj godini u Jugoslaviji raspolažemo sa nekoliko miliona komada jednogodišnje mlađi koje predstavlja višak i nemamo je bar za sada kome prodati. Da ne govorimo koliko to nepovoljno utiče na normalnu proizvodnju i opterećuje i onako mali proizvodni prostor. Svakako da na ovo opredeljenje deluju razni činioci i faktori koji mogu biti vezani za unutrašnju organizaciju rada, tzv. unutrašnji i faktori koji nekada deluju i mimo naše volje i naših mogućnosti a itekako učestvuju u limitiranju naše proizvodnje, označeni kao spoljni faktori. Pomenućemo samo neke od ovih koji, ako nisu u potpunosti obezbeđeni, na direktan ili indirektan način deluju na proces proizvodnje.

Oni se uglavnom sastoje u sledećem:

1. Obezbeđenje odgovarajućih uslova za proizvodnju pastrmke posmatrano kroz dovoljne količine kvalitetne vode, optimalnih temperatura i drugih uslova. O ovim uslovima, nažalost, često nismo vodili računa pa su izgrađeni mnogi objekti koji sada kubure sa proizvodnjom, a o nekom rentabilitetu ne može biti ni govora.
2. Obezbeđenje kvalitetnog matičnog fonda otpornog na bolesti i selekcionisanog na brzi rast.
3. Obezbeđenje adekvatne ishrane ribe kroz kvalitetna proteinska hraniva za proizvodnju hrane u našim fabrikama i gotove hrane — startera za ishranu riblje mladi.
4. Obezbeđenje prirodne hrane za ishranu pastrmke kao što su konfiskati od goveđe jetre i slezine, krv, živa riba i otpaci od ribe u preradi.
5. Mogućnost zamene uvoznih proteinskih hraniva sa hranivima domaćeg porekla.
6. Obezbeđenje kontinuirane prodaje gotovih proizvoda, konzumne ribe i mladi, kako na domaćem tako i na inostranom tržištu.
7. Obezbeđenje tehničke opremljenosti kao što su sortirači, elevatori, pH-metri, rashladni uređaji, priručna laboratorija i drugo.
8. Obezbeđenje odgovarajućeg stručnog kadra i povezanost proizvođača pastrmke sa drugim naučnim institucijama u cilju preventive, praćenja zdravstvenog stanja ribe i usavršavanja tehnologije proizvodnje.

Pored još niza drugih uslova, moglo bi se reći da su napred izneti, osnov za svakog proizvođača i u kojoj meri budemo u mogućnosti obezbediti sve ovo direktno će zavisiti i uspeh proizvodnje.

Kada se radi o obezbeđenju hrane za ishranu mlada, poznato je, da smo sve do sada tu hranu uvozili od raznih proizvođača u Evropi. Pri tome smo angažovali znatna devizna sredstva, a često dobijali hranu veoma sumnjivog pa i lošeg kvaliteta. Problemi koje smo imali u vezi toga sa hranom uvezenom iz Italije a posle toga i Nemačke i nedostatak deviznih sredstava za uvoz te hrane, ozbiljno su razmatrani na našim stručnim sekcijama sa ciljem da se izučiti mogućnost proizvodnje hrane za mlad u našoj zemlji. Ako se ima u vidu da za sadašnju proizvodnju ribe uvezemo godišnje oko hiljadu tona startera za ishranu mlada, može se reći da proizvodnja hrane za ishranu mlada u nekim od naših fabrika postaje sve više aktuelno. Na prethodnim našim sekcijama postavili smo zadatak da ovladamo tehnologijom proizvodnje ove hrane u Jugoslaviji i već danas možemo ovom skupu od strane Veterinarskog zavoda Zemun saopštiti konkretnu problematiku i rezultate do kojih smo došli.

Ništa manje nije značajno pitanje obezbeđenja kvalitetnih proteinskih hraniva kao što je riblje brašno, sojina sačma i vitaminski i mineralni premiksi. Uslovi uvoza su u potpunosti izmenjeni i razlikuju se od republike do republike. Međutim, jedno je jasno, a to je, da je za uvoz neophodno obezbediti odgovarajuću sumu deviznih sredstava. U prošlosti sa tim smo imali velikih problema. Sada je stanje nešto povoljnije. No i kada uspemo obezbediti proteinska hraniva često nismo zadovoljni sa našim proizvođačima hrane. Iako svi oni rade po našem vlastitom receptu, često je hrana slabo peletirana ili nije odgovarajućeg sastava, što se veoma loše odražava na prirast ribe, njeno zdravstveno stanje i proizvodnju uopšte. Naravno da sve to nepovoljno utiče na ostvarenje naših planova i rentabilitet proizvodnje.

Poznato je da svi naši ribnjaci u Jugoslaviji raspolazu matičnim materijalom koji je uvezen početkom ovog veka. Od tada pa sve do danas malo smo uradili na obnovi tog materijala već je jedan te isti samo menjao lokalitet. U tom dugom periodu došlo je do ukrštanja u srodstvu, došlo je do izrođavanja i smanjenja genetskog potencijala, do smanjenja otpornosti i veće prijemčivosti za bolesti, a to znači i do smanjivanja prirasta. Mislimo da je ovaj problem postao veoma aktuelan i za praksu i za nauku i trebamo mu posvetiti punu pažnju i obezbediti jedan naučni pristup u njegovom razrešavanju. Koliko je poznato on se nigde u Jugoslaviji nije ozbiljnije proučavao, a ako negde i jeste onda stečena iskustva u vezi sa tim bila bi nam dragocena.

Jedno pitanje koje bismo posebno istakli i koje je uvek aktuelno jeste pitanje plasmana ribe i mlada i njegov značaj na ostvarenju planirane proizvodnje. Ako pođemo od pretpostavke da smo na stručnoj osnovi postavili temelje jednog ribnjaka, (a mora se reći da ovo pitanje zaslužuje posebnu pažnju baš zbog naših želja da gradimo pastrmske ribnjake bez ikakve osnove i prethodnih istraživanja) onda kontinuirana isporuka ribe predstavlja osnovni preduslov uspeha proizvodnje. Nažalost, moramo istaći da smo baš kod ovog važnog problema prepušteni stihiji. Na domaćem tržištu kako se tko snađe, a inostrana tržišta su nam tako reći nepoznata. Mislimo, da su sada stvoreni uslovi i da se već možemo pojaviti sa našom pastrmkom i u izvozu i to kako konzumne ribe tako i mlada. Nikako ne uspevamo da izvozne kuće zainteresujemo za ovaj problem. Poslovna zajednica za ribarstvo u Zagrebu morala bi biti mnogo aktivnija, ali naš kontakt kao proizvođača sa njom daleko veći. Uostalom, primer iz Novog Pazara dovoljno govori koje sve mogućnosti na ovom planu imamo ako u početku postavimo stvari onako kako treba.

Dostignuti stepen razvoja i proizvodnje pastrmke ma koliko bio značajan ne može i ne sme biti jedino moguće. Rezerve u proizvodnji uvek ima i ukoliko budemo unosili inovacije i stečena iskustva drugih zavisice i naš uspeh u povećanju već dosada ostvarene proizvodnje. Veliki značaj ima uključivanje nauke. Mislimo da u našim naučnim institucijama imamo dobrih stručnjaka i entuzijasta, koji bi želeli da se aktivnije bave ovom problematikom. Potrebno je ostvariti takav nivo saradnje gde će svaki učesnik u rešavanju odgovarajućeg problema naći stimulans za što veće angažovanje. Primer koji je Ribarsko gazdinstvo »Beograd« u ovome ima zaslužuje posebnu pažnju. Upravo radi se o tome da su njegovi pastrm-

ski ribnjaci preko Srpske akademije nauka i umetnosti obezbedili oplodenu ikru iz SAD u cilju podmlađivanja matičnog materijala i njegove zamene. Sada su ti ribnjaci u drugoj godini proizvodnje i već u sledećoj godini moći će ponuditi jugoslovenskom tržištu potrebne količine bilo matica bilo ikre. Ova akcija je sprovedena uz maksimalno učešće veterinarskih stručnjaka kroz strogu preventivu i karantin, pa je u potpunosti isključena svaka mogućnost nepovoljnih efekata.

Na kraju, drugarice i drugovi, ukazujući na neke od problema koji prate pastrmsku proizvodnju u Jugoslaviji mislimo da smo otvorili polje i sadržaj ne samo današnjeg rada, već i naše pojedinačne i zajedničke aktivnosti i za naredni period. Verujemo, da će referati i diskusija koja se bude vodila na ovom skupu pomoći da neke probleme brže i lakše rešimo, a neke postavimo pred ovaj skup kao neposredne zadatke za naredni period.

Mr RADOJLE MILINKOVIĆ